

Portretten van de moderne diaspora

Ira Stam

“Bijna 2000 jaar buiten hun thuisland gewoond te hebben, kunnen Joden in de diaspora uiteindelijk zeggen dat ze nieuwe thuislanden hebben gevonden”, aldus de Joodse schrijver Larry Tye. In zijn boek ‘Home Lands, Portraits of the New Jewish Diaspora’ onderzocht hij een aantal steden in de moderne diaspora die, naast Israël, nieuwe thuisbases zijn geworden voor Joden.

De oude betekenis van het woord diaspora suggereert een niet gevestigd, onbevredigend bestaan. Er klinkt verlangen in om terug te gaan. Tye beweert dat Joden, die bijna 2000 jaar buiten hun thuisland in de diaspora geleefd hebben, uiteindelijk zeggen dat ze nieuwe thuislanden hebben gevonden. Hoe staat het dan met de Zionistische droom kun je je afvragen? Volgens Tye is de huidige terugkeer naar Israël hoofdzakelijk een uitvlucht voor degenen die niet weten waar ze naar toe moeten. Israël heeft te kampen met lucht- en waterverontreiniging, slecht openbaar vervoer en economische problemen. “Niet bepaald een land om naar terug te keren”. Daar komt bij dat Joden niet naar Israël hoeven te emigreren om hun wortels en hechte Joodse familiebanden te ervaren. Dat kan prima in de nieuwe thuislanden. Tye, voormalig journalist en auteur en zelf geboren in de moderne diaspora, noemt zijn boek een reis, ontstaan uit persoonlijke passie en een zoektocht naar zijn eigen Joodse leefomgeving. Is het goed om je je als Jood thuis te voelen in de diaspora? Hoe zit het dan met mijn Joodse identiteit? De beste manier om deze vragen te beantwoorden, is te onderzoeken wat er op dit moment eigenlijk in de moderne diaspora echt aan de hand is. Na uitvoerige interviews met historici, onderzoekers en leiders van Joodse organisaties, maakte Tye een selectie van 7 diasporasteden. Het verhaal van elke stad wordt enerzijds gevormd door ervaringen van de Joodse gemeenschap en anderzijds door de eigen bevindingen van de schrijver. Zo is een actueel overzicht ontstaan van alle soorten Judaïsme zoals die in de moderne diaspora te vinden zijn. Tye bezocht Düsseldorf, Buenos Aires, Dnipropetrovsk (Oekraïne),

Boston, Dublin, Parijs en Atlanta. Hier volgt een impressie van zijn bevindingen in Düsseldorf, met de snelst groeiende Joodse bevolking ter wereld en Dnipropetrovsk in de Oekraïne, waar een moderne Joodse gemeenschap na een geschiedenis van onnoemelijk veel lijden en geweld, weer opleeft.

Düsseldorf

“Duitsland, het land van de moordenaars. Een generatie na de Holocaust, maar met de snelst groeiende Joodse bevolking ter wereld”, concludeert Tye. In de jaren '90 kwamen meer dan 100.000 Russische Joden naar Duitsland. Op dit moment zijn in alle delen van de samenleving Joden werkzaam. De Joodse gemeenschap krijgt geld van de Duitse overheid om synagogen en scholen te herbouwen. Russische Joden ontvangen naast het Duitse burgerschap goed onderwijs, werkvergunningen en zonodig financiële steun, meer nog dan in Israël of Amerika. In Duitsland wordt vernieling van een Joodse begraafplaats of synagoge beschouwd als een misdaad tegen de staat. Volgens Tye is het nauwelijks te geloven, als we bedenken wat zich zo'n 60 jaar geleden in dit land heeft afgespeeld. Ongeveer 15 jaar geleden zeiden Joden in Duitsland: “We zijn hier met ingepakte koffers”. In de tussentijd zijn deze koffers uitgepakt. De Russische Joden proberen hun culturele en educatieve achterstanden ten opzichte van de Duitse Joden in te halen. Ze lezen Joodse boeken, studeren Joodse geschiedenis en kijken naar Joodse films. De enig beschikbare joodse cultuur in de voormalige Sovjet Unie bestond uit de Jiddische werken van de Oekraïner Sholom Aleichem, wiens werken ten grondslag lagen aan de latere film ‘Fiddler on the roof’. Met de toename van het aantal Joden in Duitsland is ook het aantal antisemitische incidenten toegenomen. Waren het er begin jaren '90 nog 300 per jaar, eind jaren '90 was het aantal gestegen naar 817 per jaar. “In de synagoge in Düsseldorf wordt bij binnenkomst iedereen en alles gecheckt. Op vrijdag patrouilleert een politiewagen in de buurt”, aldus Tye. Ik kan bevestigen wat Tye hier beweert. Vorig jaar, tijdens ons bezoek aan de synagoge (voor de Bijbelverspreiding), hebben Elizabeth Butterworth en ik deze uitvoerige controle aan den lijve ondervonden.

Dnipropetrovsk

Een andere stad die Tye onderzocht heeft, is Dnipropetrovsk (Oekraïne). “Wat de hele wereld voor onmogelijk hield, gebeurde daar. Na een geschiedenis van lijden en geweld ten tijde van de Kozakken, de pogroms, de tsaren, twee Wereldoorlogen en niet in de laatste plaats het communistische bewind, hervinden

Joden een erfenis van hun voorvaderen”, zegt Tye. Tye beschrijft de opleving van een moderne Joodse gemeenschap in Dnipropetrovsk, waar slechts één tak binnen het Judaïsme erkend is: de Lubavitcher beweging. De voorvechter van deze beweging is rabbijn Schmuël Kaminezki. Kaminezki legt uit waarom alleen de Lubavitcher beweging is erkend: “Het is een kwestie van politiek. In Israël en Amerika is een politieke oorlog gaande tussen de orthodoxen en reform. Hier willen we dat niet. We willen éénheid en duidelijkheid”, aldus rabbijn Kaminezki. Door de inspanningen van deze rabbijn heeft Dnipropetrovsk in ieder geval een Joodse school, een Joods bejaardencentrum, een wekelijkse Joodse tv-show en een koosjer slachthuis gekregen. ‘Homelands’ beschrijft verder een explosieve Joodse opwekking in Buenos Aires, de opmerkelijke geschiedenis van de Ierse Joden en over de Amerikaanse Joden in Atlanta die Hebreeuws spreken met een zuidelijk accent. Het is een informatief en levendig geschreven boek met veel interviews. Wat ik mis is de beschrijving van de grote rol die Israël in de geschiedenis had en nog steeds in het wereldgebeuren heeft. Het is een feit dat Joden in verschillende landen wonen en daar een bestaan hebben opgebouwd. Echter, in bijna alle gesprekken die Tye met Joden voerde, blijkt dat er wel degelijk verlangen is ooit naar Israël te gaan. Er was en is slechts één homeland: Israël.

Home Lands, Larry Tye Henry Holt & Company, LLC, (New York), 2001 336 pagina's, € 29,10 ISBN 0-8050-6591-1